

МИКИТЕНКО ІГОР, студент IV курсу
факультету мистецтв ВП «МФ
КНУКіМ»

ОБРАЗ Т.Г. ШЕВЧЕНКА В ТВОРЧОСТІ МИКОЛАЇВСЬКИХ СКУЛЬПТОРІВ

Скульптурній Шевченкіані понад 140 років. Власне, з 1859 року почала створюватися значна кількість станкових і монументальних творів пластики, що в своїй основі базувалися на іконографії, яку лишив Великий Кобзар своїми автопортретами та світлинами, виконаними у Києві й Петербурзі. У другій половині 19 - перших двох десятиріччях 20 ст. у створенні мистецьких образів їх майстри використовували здобутки академічної науки, а разом з тим перебували під сильним впливом народництва, що було досить характерним для доби позитивізму.

Шевченківські ювілеї і пов'язані з ними міжнародні конкурси 1910 – 1913 років на пам'ятник Великому Кобзареві у столиці України виявили таланти у царині скульптури, і, безумовно, пальма першості тут належить М. Гаврилку. Й надалі, особливо до ювілейних дат скульптори звертались до образу великого сина українського народу, встановлюючи в містах України та за її межами пам'ятники поетові.

Темі української скульптурної Шевченкіани присвячено достатньо праць. Але в значній кількості досліджень не знайшло висвітлення ряд визначних творів. Так в монографічному нарисі відомого дослідника скульптури А. Німенка «Пам'ятники Тарасові Шевченку», ми не знайдемо згадки про прижиттєве погруддя Т. Шевченка роботи М. Піменова чи пам'ятники, виконані після смерті поета Ф. Каменським і П. Забілою. До того ж 1931 року в Харкові вийшли спогади О. Сластьона про свого друга, класика українського мистецтва П. Мартиновича. В них О. Сластьон пише: «У 1860 році знаменитий скульптор Микола Степанович Піменов, що так перед тим уславився своїми роботами, запропонував Т. Шевченкові виліпити з його бюст у натуру завбільшки.

Т. Шевченко згодився, і бюст був скоро виліплений, він удався дуже схожий. Це був перший і останній бюст, зроблений з натури із самого Шевченка. Бюсти ж Шевченка, зроблені Ф.Ф. Каменським та П.П. Забілою, були вже зроблені пізніше, після смерті Шевченка, і весною 1862 року Ф.Ф. Каменський виставив свій бюст на академічній виставці, а П.П. Забела на цілих десять років пізніше, тобто, у 1872 році» [4, 52]. До сих слів О. Сластьона можна додати, що на другий рік по смерті Великого Кобзаря його гіпсове погруддя виконав Я. Серяков. З поодиноких джерел вимальовується ряд скульпторів різних за обдаруванням, яких хвилював образ Т. Шевченка. Зокрема післявоєнна шевченкознавча література не згадує скульптора С. Жука, що мав неабияке обдарування і був широко знаний у 1920—1930-х рр.

Українська Шевченкіана, починаючи з 1950-х рр., поповнилася значними роботами тогочасних майстрів, в тому числі миколаївських скульпторів. Найбільш відомим та видовищним скульптурним зображенням Кобзаря в Миколаєві – є пам'ятник розташований в центрі скверу імені Шевченка. З біографії поета відомо, що перебуваючи на південних землях, переїжджаючи від села до села, він дістався до містечка Голоскове Кривоозерського району, де зупинився в будинку мірошника Франца Яшовського. На Миколаївській землі поет пробув три дні і незабаром у супроводі пристава був доставлений до Києва. Вдячні нащадки шанують пам'ять великого Кобзаря. У 1958 році в центрі скверу імені Шевченка за проектом скульптора І. Диби було встановлено пам'ятник. Але триметрова фігура з бетону на кам'яному п'єдесталі була недовговічною. Тому 1985 року пам'ятник був реставрований і відкритий знову. Скульптор А.О. Ковальчук, архітектор В.В. Щедров, художник В.Г. Пахомов створили з довговічного матеріалу чудовий образ мислителя і борця.

З спогадів доньки Анни Олександрівни Ковальчук – художниці М. Малкової: «Мати з дитинства мріяла створити Великого Кобзаря в скульптурі, тож коли випала нагода – погодилась не роздумуючи». По всіх документах А.О. Ковальчук позначається як скульптор - реставратор уже існуючого пам'ятника І. Диби, але це не зовсім так. Кошти були виділені на реставрацію, та ні в якому разі не на новий пам'ятник. Ентузіазм та любов Ковальчук до творчості поета - виразилися в майже безоплатну працю, коштів ледь вистачило на

матеріали та оплату роботи по виконанню монумента в металі. Постаць поета і художника значно відрізняється від монумента попереднього скульптора.

Перш ніж почати роботу над образом Т. Шевченка, А. Ковальчук перечитала всю твори поета. Сім'я скульптора – родом з Росії, проте це не стало на заваді знайомству змалечку із творами Шевченка. Деякі твори освіжила в пам'яті українською, а деякі відкрила для себе вперше. Зі слів доньки: «Пам'ятаю наш примірник «Кобзаря», як мати читала та намагалася зрозуміти якою він був людиною, як мислив, та які людські якості були йому притаманні». Ковальчук виношувала всі ідеї в голові, пропускала їх через душу та давала волю в піддатливій глині. Постаць крокує на зустріч глядачу з виразом глибокої думки на обличчі. Автора надихали рядки, котрі на її думку найбільше характеризують нелегкий життєвий шлях.

*Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!
Нащо стали на папері
Сумними рядами?..
Чом вас вітер не розвіяв
В степену, як пилину?
Чом вас лихо не приспало,
Як свою дитину?..*

В переліку творів А.О. Ковальчук є ще один твір присвячений Шевченку. Бюст в радгоспі імені Чапаєва.

Відомий миколаївський скульптор Юрій Андрійович Макушин також не пройшов повз образу Кобзаря. В творчому арсеналі скульптора три роботи на тему Шевченкіани. Як і А.О. Ковальчук, Ю.А. Макушин знайомий з творчістю поета з дитинства. В сім'ї поважали Т. Шевченка і мали власний примірник «Кобзаря».

Творчість Ю.А. Макушина – монументальна й масивна в своїх чітких та лаконічних формах, своїм розмахом і широкомасштабністю робіт показує велич і могутність каменя. На осмислення образу Шевченка в скульптурі надихали рядки з народної пісні «Реве та стогне Дніпр широкий»

*Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма*

*І блідий місяць на ту пору
Із хмари де-де виглядав,
Неначе човен в синім морі,
То виринав, то потопав.*

*Ще треті півні не співали,
Ніхто ніде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались,
Та ясен раз у раз скрипів.*

В місті Новий Буг встановлено гранітну глибу в яку був вмонтований рельєф Кобзаря. В Баштанці – погруддя з масивного каменю. За основу автор взяв графічні портрети Т. Шевченка. Портретна точність в поєднанні з бруталною необробленою породою – підкреслюють силу творчості поета. Поставлену мету скульптор втілює в суто своїй енергійній манері. В місті Миколаєві втіленням шевченківської тематики – є меморіальна дошка із граніту та бронзи на вулиці, що носить ім'я поета.

Поряд з творами відомих майстрів твори миколаївських скульпторів несуть значну духовну силу митця, його людяність, підкреслюють його належність до великої культури українського народу.

Роковини двохсотріччя з дня народження Т.Г. Шевченка мусять стати відправною точкою в переосмисленні та пізнанні новаторства й далекоглядності не тільки його, як Великого Кобзаря, а й художника, філософа, революціонера.

Список використаних джерел:

1. Макаров, Ю. Що може культурний? [Текст] / Ю. Макаров // Шо. – 2014, №3–4. – с.9.
2. Німенко, А. Пам'ятники Тарасові Шевченку [Текст] / А. Німенко. – К., 1964.
3. Северина, Л. А. Николаев и Макушини. Экскурсия по городу [Текст] / Л.А. Северина. – Николаев 2009.
4. Хабко, Б. З призабутої скульптурної Шевченкіани [Текст] / Б. Хабко // Образотворче мистецтво. – 2001. – №1. – С 52 – 53.
5. Вулиця Шевченка (Миколаїв) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Заголовок з екрану.